

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата філологічних наук, доцента Ступницької Наталії Миколаївни

на дисертацію Чень Ченьліна

«Оповідання Р.П. Погодіна для дітей та підлітків (жанрово-стильова своєрідність та типологія персонажів)

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.02 – російська література

Література взагалі і дитяча література зокрема має величезний освітньо-виховний потенціал. Відбір творів для дитячого читання має величезне значення для правильного формування майбутньої особистості, тому творчість Р.П. Погодіна, для якого домінуючим був духовно-моральний розвиток дитини, спонукання до активного осмислення навколишньої дійсності і оцінці власних вчинків, посідає особливе місце в літературі для дітей. Робота Чень Ченьліна є, безсумнівно, актуальним дослідженням, що заповнює суттєву прогалину в дослідженні творчої спадщини Радія Погодіна.

Дисертаційна робота чітко структурована, послідовна, логічна і складається зі Вступу, 3-х розділів, Висновків і Списку використаних джерел, що дозволяє дисертанту послідовно викласти свої наукові погляди, запропонувати ефективне вирішення поставлених завдань і забезпечити досягнення сформульованої мети дослідження. Список використаних джерел містить 200 найменувань, що представляється достатнім для забезпечення гарної наукової бази дисертації.

У вступі представлені різні підходи до розуміння дитячої літератури і її позиціонування в загальному літературному процесі. Узагальнюючи існуючі дослідження, дисертант стверджує, що «дитяча література виникла на перетині художньої творчості та освітньо-виховної діяльності, і є галуззю словесно-художнього мистецтва, основні функції якої – давати дитині естетичну насолоду та сприяти формуванню її особистості» (с. 12 дисертації).

Чень Ченьлін у вступі переконливо доводить актуальність обраної теми, формулює цілі та завдання дослідження, визначає його предмет і об'єкт, визначає теоретико-методологічну основу і методи, що застосовуються для досягнення мети і вирішення поставлених завдань. Не викликає сумнівів наукова новизна представленої роботи, в якій системно розглядаються риси Радія Погодіна-оповідача і визначається роль і значення цього письменника в літературному процесі.

Перший розділ «Радій Погодін у дитячій і підлітковій прозі другої половини ХХ-го століття» складається з трьох підрозділів, що дозволило дисертанту виявити основні тенденції розвитку дитячої літератури ХІХ-го початку ХХ-го століття, проаналізувавши творчість письменників заявленого періоду, які працювали переважно в жанрі оповідання, повісті, літературної казки, і дало можливість продемонструвати соціально-культурний та соціально-політичний контекст, який мав безпосередній вплив на формування творчості Радія Погодіна.

Простежуючи життєвий і творчий шлях письменника, говорячи про проблематику і соціально-моральний пафос його дитячої прози, дисертант зазначає, що особливу увагу приділяє Погодін взаєминам дітей і дорослих, об'єктивно аналізуючи поведінку і тих і інших, показуючи їх у ситуації динамічного спілкування, обговорення важливих проблем і морально-етичної оцінки вчинків і морального вибору персонажа, художньо втілює дослідження дитячої психології. У дисертації чітко визначено новаторство Погодіна, що складається в особливому ставленні письменника до категорії читача і його творчий метод, що являє собою «синтез реалістичного і романтичного бачення світу» (с. 61 дисертації).

Дисертантом представлений огляд наявних робіт, присвячених аналізу творів письменника, кількість і обсяг яких свідчить про недостатню вивченість його творчості і необхідність визначення жанрової специфіки оповідань Погодіна, чому, власне, і присвячений другий розділ дисертації.

Другий розділ «Жанрова специфіка оповідань Р.П. Погодіна» складається з двох підрозділів, що дозволило автору простежити еволюцію жанру оповідання в російській літературі, відзначивши існуючі труднощі в чіткій диференціації цього поняття, представивши найбільш вагомими, з погляду дисертанта, дефініції, що видається доцільним в рамках представленого дослідження.

В оповіданнях Р. Погодіна гармонійно поєднуються гостропроблемний зміст з комізмом віку і комізмом мови, найчастіше письменник звертається до жанрового різновиду розповідь-характер, приділяючи найбільшу увагу характерам недорослих персонажів в їх становленні та розвитку. Взаємовідносини і взаємоіснування людей в соціумі, необхідність і вміння знаходити спільну мову з людьми різних характерів є, мабуть, найбільш важливим питанням погодінської творчості, що, цілком закономірно, обумовлює тяжіння письменника до переважання комунікативної складової над описово-оповідною.

У третьому розділі дисертації «Типологія персонажів в оповіданнях Р.П. Погодіна» розглядається одна з найважливіших проблем літератури – проблема героя, простежуються зміни в осмисленні цієї категорії в залежності від світоглядних, соціальних, філософських, релігійних переконань як автора, так і усього суспільства в цілому. Чень Ченьлін відзначає подвійний спектр впливу дитячої літератури. По-перше, морально-виховний вплив на психіку юного читача, по-друге, педагогічний засіб для дорослих, який допомагає адекватно впливати на дитину, уникаючи повчальних і догматичних форм. Твори Р.П. Погодіна відрізнялися глибиною психологічного аналізу, високою планкою морально-етичних вимог до зростаючого читача.

У підрозділі 3.2. «Діти й підлітки в оповіданнях Р.П. Погодіна» представлено аналіз творів письменника, акцентовано превалюючий в погодінській творчості дитячий оптимізм, підвищена увага до проблеми самовиховання.

«Але, звичайно, найзначніший духовний потенціал міститься в образах персонажів – романтичних мрійників або хазяйновитих «практиків», любителів пригод або домовитих помічників дорослих. Діти і підлітки в оповіданнях Погодіна різні за характером, способу поведінки, життєвого досвіду, але об'єднує їх одна важлива загальна риса – прагнення духовно розвиватися, пізнавати світ у всій його складності, досягти моральні закони буття» (с.182 дисертації).

Наукові положення і висновки здобувача відрізняє високий ступінь достовірності, яка визначається впевненою орієнтацією у фундаментальних питаннях теорії літератури, знанням основних літературно-критичних та дослідницьких робіт, що стосуються теми дисертації.

Дисертаційне дослідження реалізовано на гідному теоретичному рівні і кожне з положень, висунутих на захист, отримало досить переконливе обґрунтування. В цілому, дослідження Чень Ченьліна досягло поставленої мети, основні завдання даної дисертаційної роботи вирішені в повному обсязі.

При усіх позитивних аспектах роботи, проте, на наш погляд, слід звернути увагу на ряд моментів, які потребують уточнення.

1. Говорячи про практичне значення результатів дослідження, не можна не погодитися з дисертантом, який заявляє, що «матеріали дисертації можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях з історії російської дитячої літератури ХХ століття й російської прози цього періоду взагалі, а також під час викладання дисциплін «Дитяча література» «Російська література другої половини ХХ й початку ХХІ століть» у вищій школі, у спецкурсах і спецсемінарах, присвячених дитячій літературі, факультативах із сучасної російської літератури в гімназіях і ліцеях філологічного профілю» (с.17 дисертації). Конкретизуючи цей момент в дослідженні Чень Ченьлін обґрунтовано стверджує, що «у сучасній школі, уже у початковій школі (3 – 4 класи), школярів знайомлять (частіше в рамках позакласного читання) з рядом оповідань Д. Н. Маміна-Сибіряка, які, з

одного боку, вчать їх любити і розуміти природу, з іншого, так чи інакше – незважаючи на суттєву відмінність життя сьгоднішніх юних читачів від життєвих умов героїв творів, – готують їх до можливих життєвих випробувань» (с. 33 дисертації). Зважаючи на особливу увагу Р.П. Погодіна до всіх стадій розвитку дитини, здається доцільним проаналізувати твори М. Носова, які є одними з перших, з якими знайомляться діти в школі, відкриваючи таким чином для себе світ літератури, навчаючись сприймати і аналізувати твір. Важливість даного етапу в розвитку дитини безсумнівна і, з огляду на психологічну пильність Погодіна, здається досить суттєвою для аналітичного зіставлення.

2. Дещо недостатнім видається контекст світової літератури, в якому проаналізовано творчість Р.П. Погодіна, Ч. Діккенса, М. Твена, А. Екзюпері було б доцільно доповнити не менш відомими письменниками К. Коллоді, Л. Керолл, А. Ліндгрєн тощо, що дозволило б не тільки ввести творчість письменника в досить широкий загальносвітовий літературний контекст, а й глибше проаналізувати не тільки взаємовплив зарубіжної та російської літератури, а й поглибити і конкретизувати аналіз погодінської творчості.

3. Дисертант заявляє, що «глибина психологічного аналізу в дитячих творах Р. Погодіна, за загальним визнанням дослідників, анітрохи не поступається якості цього аналізу у «дорослих» творах його сучасників (ймовірно, не випадково такий високий рівень психологізму у творах письменника був неприйнятний для ряду ортодоксальних критиків, які зверталися до аналітичного опису дитячої літератури)» (с. 67). Ми вважаємо, що слід було б конкретизувати, хто саме з дослідників дотримувався тих чи інших поглядів, відбивши полеміку з цього питання серед вчених-літературознавців, і висловити власну думку дисертанта з цього питання, обґрунтувавши її, спираючись на погодінські твори.

Дисертаційне дослідження Чень Ченьліна є самостійною роботою, що має безперечне наукове і практичне значення, тому наші зауваження

анітрохи не знижують загальну високу оцінку роботи і мають уточнюючий і дискусійний характер.

Є достатні підстави стверджувати, що Чень Ченьлін вніс значний вклад у вивчення творчості Р.П. Погодіна. Наукова новизна положень, що виносяться на захист, не викликає сумнівів. Дисертація являє собою завершене, теоретично обґрунтоване і практично значуще наукове дослідження, яке може бути використане як для подальшого вивчення творчості письменника, жанрово-стилістичних особливостей погодинської прози, так і для виявлення специфіки розвитку літературного процесу.

Автореферат дисертації відповідає змісту дослідження і у достатній мірі відображає концептуальні аспекти роботи. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження знаходять своє відображення у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і у 9 публікаціях, 5 з яких надруковані у фахових виданнях України.

Дисертація і автореферат оформлені відповідно до чинних вимог.

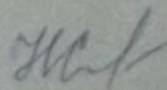
З огляду на все вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Чень Ченьліна відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор, Чень Ченьлін, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.02. – російська література.

Кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови

Харківського національного

університету імені В.Н. Каразіна

Н.М. Ступницька

